

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 07

Η Κοινωνία της Ευρώπης του 19^{ου} Αιώνα - David Ricardo - Robert Owen

Διδάσκουσα: Δήμητρα Κουλουμπου (dkouloumprou@uniwa.gr)

Περιεχόμενα ενότητας

- Από την Ηθική Φιλοσοφία στην Πολιτική Οικονομία
- Το πολιτικό Πλαίσιο της Ευρώπης τον 19^ο Αιώνα
- Η Κοινωνία της Ευρώπης του 19^{ου} Αιώνα
- Οι Ισχυρές Τάξεις της Αγγλίας τον 19^ο Αιώνα
- David Ricardo
- David Ricardo – Σύντομο Βιογραφικό
- David Ricardo – Principal of Political Economy
- David Ricardo – Τα κύρια Πρόσωπα στο Έργο του
- Adam Smith – David Ricardo
- David Ricardo – Ανάλυση

Περιεχόμενα ενότητας

- Ενέργειες των Ισχυρών Τάξεων – Οι Περιφράξεις
- Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses
- Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών
- Οι Αναταραχές
- Οι Αναταραχές – Ιστορικές Θεωρήσεις
- Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα
- Robert Owen
- Robert Owen – Σύντομο Βιογραφικό
- Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης
- Robert Owen – Ανάλυση
- William Blake – Λονδίνο (Ποίηση)
- William Blake – Σύντομο Βιογραφικό
- Ερωτήσεις

Από την Ηθική Φιλοσοφία στην Πολιτική Οικονομία

- Ο πλούτος των εθνών αποτέλεσε μέρος μιας πολύ ευρύτερης θεωρητικής έρευνας για τα θεμέλια της κοινωνίας.
- Από την άποψη αυτή είναι αδύνατον να διαχωριστεί από την ηθική φιλοσοφία, δηλαδή από την αναζήτηση των θεμελίων της κοινωνικής συμβίωσης σε μια εποχή που η εκκλησία δεν μπορούσε πλέον να προσφέρει αδιαμφισβήτητες αλήθειες για την οργάνωση της κοινωνίας.

Από την Ηθική Φιλοσοφία στην Πολιτική Οικονομία

- Ωστόσο μισό αιώνα μετά το θάνατο του Smith, η πολιτική οικονομία, αν και βρισκόταν ακόμα στον αστερισμό του «Πλούτου των Εθνών», αυτονομήθηκε από την ηθική φιλοσοφία και έγινε πιο «επιστημονική».
- Μπόρεσε έτσι να προσελκύσει πιο ριζοσπαστικούς στοχαστές που ήθελαν να εξηγήσουν τα κοινωνικά φαινόμενα.

Το πολιτικό Πλαίσιο της Ευρώπης τον 19^ο Αιώνα

- Για να κατανοήσουμε τη μεταβολή αυτή είναι σημαντικό να θυμηθούμε ότι η οικονομική επιστήμη δεν έπαψε ποτέ να συνδέεται με την πολιτική.
- Μόνο που τώρα το πολιτικό πλαίσιο είχε αλλάξει δραματικά.
- **Η Ευρώπη κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα είχε εντυπωσιακή δημογραφική ανάπτυξη.**
- Ο αγγλικός πληθυσμός έφτασε τα 12.000.000 το 1820, ενώ εκτινάχτηκε στα 18.000.000 στη διάρκεια της δεκαετίας του 1850.

Το πολιτικό Πλαίσιο της Ευρώπης τον 19^ο Αιώνα

- Συνέπεια της δημογραφικής αύξησης ήταν να οξυνθεί το πρόβλημα της φτώχειας και να ενταθούν οι προσπάθειες αντιμετώπισης του.
- Χαρακτηριστική είναι η φράση που χρησιμοποιούταν ευρύτατα «φτωχοί εργαζόμενοι» για να περιγράψει μια, υποτιθέμενη νέα, κατηγορία εργατών που δεν μπορούσαν να ζήσουν αξιοπρεπώς, ακόμα κι αν ήταν αρτιμελείς και είχαν δουλειά.

Το πολιτικό Πλαίσιο της Ευρώπης τον 19^ο Αιώνα

- Η Γαλλική Επανάσταση το 1789 και οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι που ακολούθησαν επηρέασαν σημαντικά την οικονομική σκέψη.
- Η Επανάσταση πρόβαλε το φάσμα του ρεπουμπλικανισμού, ενώ οι πολιτικές αναταραχές ήταν οι μόνιμη ανησυχία των κυρίαρχων τάξεων στη Βρετανία.

Το πολιτικό Πλαίσιο της Ευρώπης τον 19^ο Αιώνα

Σημείωση:

Ο Ρεπουμπλικανισμός είναι ένα δόγμα ή ιδεολογικό ρεύμα. Αυτό υπερασπίζεται, σε αντίθεση με τη μοναρχία, τη δημοκρατία ως μορφή διακυβέρνησης. Με τη σειρά του, προωθεί επίσης άλλες αξίες όπως η δικαιοσύνη και η ισότητα.

Το πολιτικό Πλαίσιο της Ευρώπης τον 19^ο Αιώνα

- **Οι άνθρωποι άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι το «μεταποιητικό σύστημα» (Το σύστημα μετατροπής συστατικών, υλικών ή ουσιών για τη δημιουργία ή την προσθήκη αξίας νέων προϊόντων) είχε ταχεία ανάπτυξη.**
- Η ατμοκίνηση, αν και η χρήση της ήταν ακόμα περιορισμένη, επεκτεινόταν γρήγορα, ενώ η εκμηχάνιση άλλαζε ριζικά την εριουργία, καθιστώντας δυνατή τη ραγδαία ανάπτυξη του νέου κλάδου των βαμβακερών.

Η Κοινωνία της Ευρώπης του 19^{ου} Αιώνα

- Ο 19^{ος} αιώνας είναι περίοδος επαναστατικών εξελίξεων στην Ευρωπαϊκή Ιστορία και εποχή μεγάλων αλλαγών σε όλους τους τομείς της ζωής.
- Τα ανθρώπινα και τα ατομικά δικαιώματα, η δημοκρατία και ο εθνικισμός, η εκβιομηχάνιση και τα συστήματα της ελεύθερης αγοράς προαναγγέλλουν μια περίοδο αλλαγών και ευκαιριών.

Η Κοινωνία της Ευρώπης του 19^{ου} Αιώνα

- Οι κοινωνικές αναταραχές, που προκαλούσαν οι υψηλές τιμές των τροφίμων, σε συνδυασμό με τις κοινωνικές μετατοπίσεις που επέφεραν οι ραγδαίες αλλαγές στο χώρο της βιομηχανίας, δημιούργησαν μια εκρηκτική κατάσταση.
- Το βιομηχανικό αστικό τοπίο των αρχών του 19^{ου} της Αγγλίας με τις «τερατούπωλεις» της Βιομηχανικής Επανάστασης, Manchester, Birmingham, Leeds, Liverpool και Sheffield έχει περιγράψει από περιηγητές της εποχής με μελανά χρώματα.

Η Κοινωνία της Ευρώπης του 19^{ου} Αιώνα

Άποψη της πόλης Sheffield από τα Νοτιοανατολικά
William Ibbitt, 1854

Οι Ισχυρές Τάξεις της Αγγλίας τον 19^ο Αιώνα

- Στα 40 χρόνια από την έκδοση του «Πλούτου των Εθνών» η Αγγλία είχε χωριστεί σε δύο αντίπαλες φατρίες.
 - Από τη μία τους ανερχόμενους βιομήχανους, οι οποίοι ασχολούνταν με τα εργοστάσια τους και τον αγώνα τους για κοινοβουλευτική εκπροσώπηση και κοινωνικό κύρος.
 - Από την άλλη τους γαιοκτήμονες, μια πλούσια, ισχυρή και περιχαρακωμένη αριστοκρατία, η οποία έβλεπε με άσχημο μάτι την επέκταση των νεόπλουτων.

Οι Ισχυρές Τάξεις της Αγγλίας τον 19^ο Αιώνα

- Ο ανταγωνισμός μεταξύ των ανερχόμενων βιομήχανων και των γαιοκτημόνων κυριάρχησε στην αγγλική σκηνή, ιδιαίτερα στο θέμα των τιμών των τροφίμων.
- Εφόσον οι καπιταλιστές έπρεπε να πληρώσουν έναν μισθό διαβίωσης στους εργάτες έπρεπε να μειωθούν οι τιμές των σιτηρών. Για το σκοπό αυτό, καλωσόρισαν φτηνό εισαγόμενο σιτάρι και καλαμπόκι.
- Οι ιδιοκτήτες γης όπως ήταν φυσικό αγανάκτησαν, επειδή αυτή η κίνηση μείωσε δραματικά τα δικά τους κέρδη.

Οι Ισχυρές Τάξεις της Αγγλίας τον 19^ο Αιώνα

- Η δυσαρέσκεια των γαιοκτημόνων μετατράπηκε σε πράξη στην βουλή όπου πλεονεκτούσαν λόγω πλειοψηφίας.
- Το αποτέλεσμα ήταν να ψηφιστούν νόμοι που επέβαλαν φόρους στα εισαγόμενα σιτηρά, κρατώντας έτσι τα σιτηρά σε χαμηλές τιμές έξω από την Αγγλία.
- Η πολιτική επιρροή των γαιοκτημόνων ήταν τόσο ισχυρή που το κοινοβούλιο ακύρωσε τους νόμους περί σιτηρών 30 χρόνια αργότερα.

David Ricardo

- Παρατηρώντας την πλεονεκτική θέση των γαιοκτημόνων, τον αγώνα των βιομήχανων και την οικονομική κατάσταση του εργάτη, ο David Ricardo οραματίστηκε ένα απρόβλεπτο μέλλον για τον καπιταλισμό.
- Για τον Adam Smith η κοινωνία φαινόταν ισορροπημένη και αρμονική.
- Για τον David Ricardo η κοινωνία ήταν ένα εσωτερικά διχασμένο στρατόπεδο.

David Ricardo

- Αυτό που προέβλεπε ο Ricardo ήταν το τέλος μιας θεωρίας της κοινωνίας στα πλαίσια της οποίας όλοι μαζί ανέβαιναν την κυλιόμενη κλίμακα της προόδου.
- Αντίθετα από τον Adam Smith, ο Ricardo είδε ότι η κυλιόμενη κλίμακα λειτουργούσε με διαφορετικό αντίκτυπο στις διαφορετικές τάξεις.
- Κάποιοι κάλπαζαν προς την κορυφή, ενώ άλλοι ανέβαιναν ένα δυο σκαλιά και μετά πάλι, με μια σπρωξιά, κατρακυλούσαν στο πάτο.

David Ricardo

- Για τον Ricardo, που έγραφε μισό αιώνα αργότερα από τον Adam Smith, η κοινωνία όχι μόνο είχε διαιρεθεί σε αντιμαχόμενες ομάδες, αλλά επίσης του φαινόταν αναπόφευκτο ότι ο σκληρά εργαζόμενος βιομήχανος θα έχανε τη μάχη.
- Ο Ricardo πίστευε ότι η μόνη τάξη που ίσως μπορούσε να ωφεληθεί από την πρόοδο της κοινωνίας ήταν οι μεγαλοκτηματίες. Εκτός κι αν έχαναν τον έλεγχο τους πάνω στην τιμή των σιτηρών.

David Ricardo – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο David Ricardo γεννήθηκε στο Λονδίνο από Εβραϊκή οικογένεια, στις 18 Απριλίου του 1772.
- Ήταν αγγλικής καταγωγής. Ήταν το τρίτο παιδί από τα 17 της οικογένειας .
- Στην ηλικία των 14 ετών ήθελε να αποκτήσει μία εμπειρία με το επάγγελμα που θα επέλεγε να ασχοληθεί, έτσι ακολούθησε τον πατέρα του (ο οποίος ήταν πολύ σημαντικός χρηματιστής) αφήνοντας πίσω του το σχολείο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην σπουδάσει ποτέ.

David Ricardo – Σύντομο Βιογραφικό

- Σε ηλικία μόλις 22 ετών, κατάφερε να δημιουργήσει τη δική του χρηματιστηριακή επιχείρηση.
- Στα 26 του χρόνια, έχοντας ξεκινήσει με κεφάλαιο 800 λιρών ήταν ήδη οικονομικά ανεξάρτητος, κατάσταση που του επέτρεψε να ακολουθήσει τα ενδιαφέροντα του για την λογοτεχνία και την επιστήμη, ιδίως στους τομείς των μαθηματικών, της γεωλογίας και της χημείας.

David Ricardo

- Born in 1772
- At the age of 21, disinherited from family for marrying outside his family's Jewish faith
- Became a successful banker in London
- Made a fortune as a stock broker in London
- A Member of the Parliament of United Kingdoms
- The most popular economist after Adam Smith

David Ricardo – Σύντομο Βιογραφικό

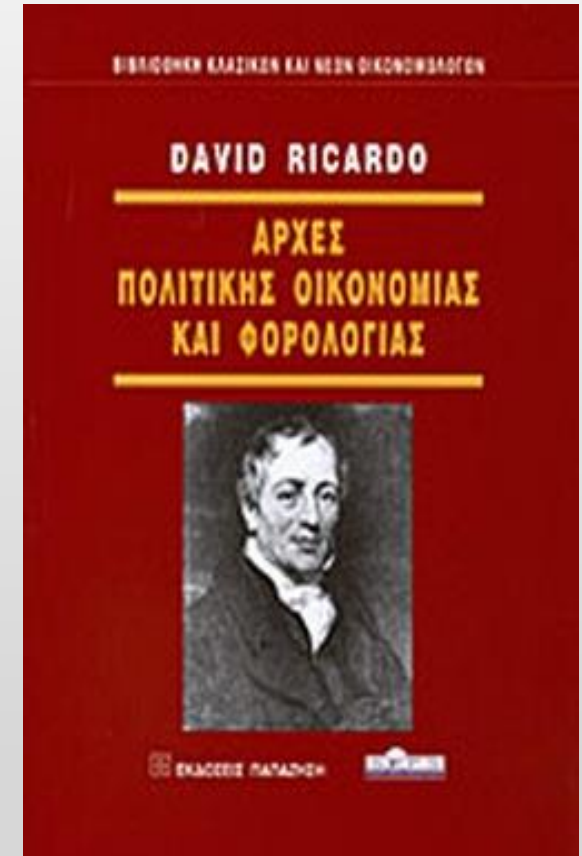
- Το 1799 , σε διακοπές που είχε πάει με τη γυναίκα του , αγόρασε το βιβλίο του Smith «ο Πλούτος των Εθνών». Η μελέτη αυτού του βιβλίου τον έκανε να ασχοληθεί, για πρώτη φορά με τη θεωρία των οικονομικών, και να τον σημαδέψει για πάντα.
- Ο Ricardo ήταν ο πρώτος επαγγελματίας οικονομολόγος, ο οποίος δίδαξε στο Πανεπιστήμιο που ιδρύθηκε στο Haileybury (Χέιλμπουρι), από την εταιρεία των Ανατολικών Ινδιών για την εκπαίδευση των νέων Διοικητικών στελεχών της.

David Ricardo – Σύντομο Βιογραφικό

- Το 1814, σε ηλικία 42 ετών, αποσύρθηκε με περιουσία που υπολογιζόταν μεταξύ 500.000 και 1.600.000 λιρών.
- Λίγο πριν το τέλος της ζωής του , το 1823 έγινε μέλος της Φιλελληνικής Επιτροπής του Λονδίνου .

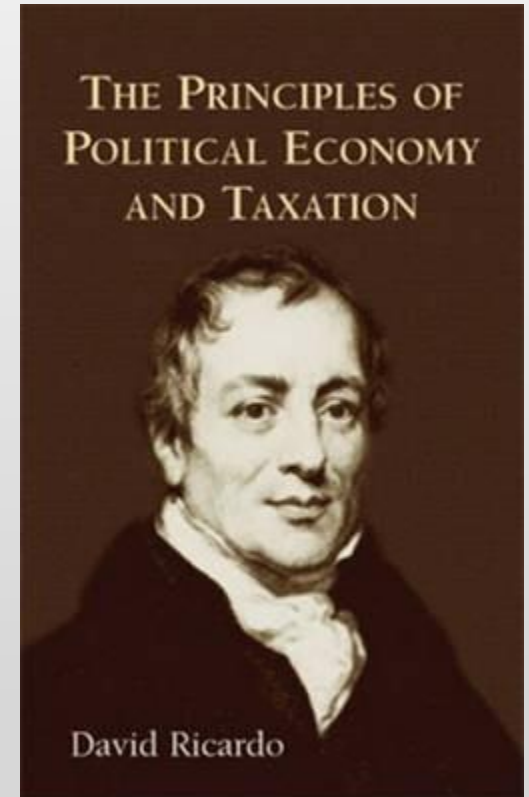
David Ricardo – Principal of Political Economy

- Το 1817 ο Ricardo έγραψε το βιβλίο του «Αρχές της πολιτικής οικονομίας» (Principal of Political Economy).
- Η ανάλυση που κάνει στο έργο του δεν είναι λεπτομερής.
- Ξεκινά από τον προσδιορισμό του αξιακού μεγέθους του εμπορεύματος διά του χρόνου εργασίας και εξετάζει μετά αν οι υπόλοιπες οικονομικές σχέσεις, κατηγορίες, αντιφάσκουν σ' αυτό τον προσδιορισμό ή σε κάποιο βαθμό τροποποιούν αυτόν τον ίδιο προσδιορισμό.
- Είναι λιτός, στεγνός και συμπυκνωμένος.
- Δεν υπάρχει ίχνος από τη ζωντάνια και τις γλαφυρές λεπτομέρειες του Adam Smith.

David Ricardo – Principal of Political Economy

- Το έργο του Ricardo αναδεικνύει την γυμνή αλήθεια της καθημερινής ζωής, ότι ο κόσμος πλέον κινείται με βάση τους κανόνες που έχουν θέσει οι άνθρωποι, οι οποίοι κατέχουν εξουσία στα χέρια τους και το μόνο που μένει ανεπηρέαστο είναι τα οικονομικά κίνητρα.

David Ricardo – Τα κύρια Πρόσωπα στο Έργο ΤΟΥ

- Τα κύρια πρόσωπα στο έργο του Ricardo είναι
 - Οι εργάτες
 - Οι καπιταλιστές και
 - Οι γαιοκτήμονες

David Ricardo – Τα κύρια Πρόσωπα στο Έργο ΤΟΥ

- Οι εργάτες για τον Ricardo είναι ομοιόμορφες μονάδες οικονομικής ενέργειας.
- Η μοναδική ανθρώπινη διάσταση είναι μια απέλπιδα εξάρτηση από τις κατ' ευφημισμό αποκαλούμενες «**απολαύσεις της οικιακής κοινωνίας**».
- Η ροπή τους προς αυτές τις απολαύσεις προκαλεί το εξής φαινόμενο: Κάθε αύξηση στους μισθούς ακολουθείται από αύξηση στον πληθυσμό της τάξης τους.
- Για τον Ricardo οι εργάτες μακροπρόθεσμα είναι καταδικασμένοι, από την ίδια την αδυναμία τους, να ζήσουν μια ζωή στο όριο της συντήρησης.

David Ricardo – Τα κύρια Πρόσωπα στο Έργο ΤΟΥ

- Οι καπιταλιστές από την άλλη μεριά για τον Ricardo είναι μια ομοιόμορφη ομάδα, που αποκλειστικός σκοπός της είναι η συσσώρευση. Δηλαδή, η αποταμίευση των κερδών τους και η επανεπένδυσή τους με την πρόσληψη περισσότερων εργαζομένων.
- Με τον μεταξύ τους ανταγωνισμό, οι καπιταλιστές πολύ γρήγορα εξαλείφουν κάθε υπερκέρδος που θα μπορούσε να προκύψει από οποιοδήποτε κερδοφόρο κανάλι εμπορίου.

David Ricardo – Τα κύρια Πρόσωπα στο Έργο ΤΟΥ

- Η διαφορά από την θεώρηση του Adam Smith γίνεται φανερή όταν ο Ricardo αναφέρεται στους γαιοκτήμονες.
- Ο Ricardo αντιμετωπίζει τον γαιοκτήμονα ως το μοναδικό δωρεοδόχο στην οργάνωση της κοινωνίας.
 - Ο εργάτης εργαζόταν και για αυτό το λόγο αμειβόταν με μισθό.
 - Ο καπιταλιστής διηύθυνε την όλη κατάσταση και, για αυτό, έβγαζε κέρδος
 - Ο γαιοκτήμονας όμως εκμεταλλευόταν τις δυνάμεις του εδάφους, και το εισόδημα του δεν περιοριζόταν ούτε από τον ανταγωνισμό ούτε από τον πληθυσμό. Στην πραγματικότητα, κέρδιζε σε βάρος όλων των άλλων.

Adam Smith – David Ricardo

- Στον κόσμο του Adam Smith βελτιωνόταν η θέση όλων καθώς ο καταμερισμός της εργασίας αυξανόταν και έκανε την κοινότητα πιο εύπορη.
- Αντίθετα, στον κόσμο του Ricardo μόνο ο γαιοκτήμονας βγαίνει κερδισμένος.
- Ο εργάτης είναι καταδικασμένος να ζει στο όριο της επιβίωσης, ο καπιταλιστής ο οποίος εργαζόταν και αποταμίευε και επένδυε, ανακαλύπτει ότι όλη αυτή η φασαρία έγινε για το τίποτα, μιας και το κόστος των μισθών έχει αυξηθεί και τα κέρδη του έχουν μειωθεί. Όσο για τον γαιοκτήμονα, αυτός κάθεται αναπαυτικά και παρακολουθεί τα εισοδήματά του να αυξάνονται.

David Ricardo – Ανάλυση

- Ο Ricardo αγωνίστηκε ενάντια στους νόμους για τα σιτηρά και έδειξε τα πλεονεκτήματα του ελεύθερου εμπορίου στην εισαγωγή φθηνών σιτηρών στην Βρετανία.
- Η νέα τάξη των Βιομήχανων βρήκαν στα γραπτά του Ricardo την θεωρία που τους ταίριαζε. Δεν ήταν οι ίδιοι υπεύθυνοι για τους χαμηλούς μισθούς, αλλά η άγνοια του εργάτη που τον έκανε να αυξάνει τον πληθυσμό της τάξης του.

David Ricardo – Ανάλυση

- Ουσιαστικά ο Ricardo περιέγραψε με απλό τρόπο τη γύμνια του κόσμου αλλά και τον τρόπο λειτουργίας του μηχανισμού της κοινωνίας.
- Κατάφερε, να αποκαλύψει όχι μόνο τους νόμους που αφορούσαν την πρόοδο, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούσε η οικονομία, η πολιτική και το εμπόριο.
- Δημιούργησε ένα μοντέλο του κόσμου, το οποίο βοήθησε πολύ ώστε να εξελιχθεί η οικονομική επιστήμη.

David Ricardo – Ανάλυση

- Με το να κατασκευάσει ένα μοντέλο του κόσμου, ο Ricardo έδωσε στην οικονομική επιστήμη το δυνατό εργαλείο της αφαίρεσης, που είναι απαραίτητο προκειμένου να διαπεράσουμε τον περισπασμό της καθημερινής ζωής και να κατανοήσουμε τον μηχανισμό που λειτουργεί από πίσω.
- Πολλοί επιστήμονες, βασίστηκαν στο μοντέλο αυτό, δίνοντας βάση στα πραγματικά προβλήματα της οικονομικής κοινωνίας.

David Ricardo – Ανάλυση

- Μία ακόμα συνεισφορά του Ricardo είναι ότι άλλαξε την οπτική της εποχής του από την αισιοδοξία στην απαισιοδοξία.
- Δεν ήταν πλέον δυνατό να ατενίζει κανείς το σύμπαν του ανθρώπινου είδους ως ένα στίβο στον οποίο οι φυσικές δυνάμεις της κοινωνίας θα έφερναν αναπόφευκτα μια ζωή καλύτερη για όλους.
- Αυτό που δεν προέβλεψε ούτε ο Ricardo ούτε ο Adam Smith είναι ότι θα ερχόταν η στιγμή που οι εργαζόμενοι φτωχοί θα επιδίωκαν όχι μόνο να επιφέρουν αλλαγές στο σύστημα αλλά και να χτίσουν ένα νέο δικό τους κόσμο.

Ενέργειες των Ισχυρών Τάξεων Οι Περιφράξεις

- Είναι εύκολο να καταλάβει κανείς γιατί ο Ricardo αντιλαμβανόταν τον κόσμο του με πολύ σκοτεινά χρώματα.
- Στην Αγγλία στις αρχές του 19^{ου} Αιώνα το ραγδαία αναπτυσσόμενο εργοστασιακό σύστημα δημιούργησε έναν υπέρογκο λογαριασμό κοινωνικών υποχρεώσεων.
- Εκτός αυτού μεταξύ 1789 και 1848, εντάθηκε ιδιαίτερα το κύμα των περιφράξεων στην Βρετανία.

Ενέργειες των Ισχυρών Τάξεων Οι Περιφράξεις

- Μια υβριδική σύνθεση μεταξύ γόνων των ελίτ της γης και γόνων των αστών, που συνήθως αποκαλείται «gentry», προώθησε μια νέα αντίληψη της ιδιοκτησίας με στόχο να μετατραπεί η γη σε εμπόρευμα στα χέρια ανθρώπων έτοιμων για παραγωγικές επενδύσεις και κέρδη.

Ο Κύριος και η Κυρία Andrews, Ένα
ζευγάρι Γαιοκτημόνων
Painting By Thomas Gainsborough
Εθνική Πινακοθήκη Λονδίνο

Ενέργειες των Ισχυρών Τάξεων Οι Περιφράξεις

- Βασικό μέσο για μια τέτοια μετατροπή ήταν η εντατικοποίηση των περιφράξεων.
- Γαιοκτήμονες της Αγγλίας δέσμευσαν κοινή αγροτική γη ταυτόχρονα με το διωγμό των αγροτικών πληθυσμών και τη διάλυση των κοινοτήτων τους.
- Ξεριζωμένοι κατά αυτόν τον τρόπο οι αγρότες συνέρρεαν στις πόλεις με την δυνατότητα να πουλάνε το μόνο που τους είχε απομείνει. Την εργατική τους δύναμη.
- Έτσι έγιναν προλετάριοι, το απαραίτητο εργατικό δυναμικό για τις ανάγκες ανάπτυξης του καπιταλισμού.

Ενέργειες των Ισχυρών Τάξεων Οι Περιφράξεις

- Όταν πλέον ολοκληρώθηκε ο μετασχηματισμός του νέου καθεστώτος ιδιοποίησης της κοινής γης, 4.000 άνθρωποι βρέθηκαν να κατέχουν τα $\frac{4}{7}$ της διαθέσιμης γης όλης της Μεγάλης Βρετανίας.
- Άλλοι 250.000 γεωργοί που απασχολούσαν 1.250.000 εργάτες και υπηρέτες κατείχαν κτήματα με μέση έκταση από 200 μέχρι 2.000 εκτάρια, σύμφωνα με στοιχεία του 1851.

Ενέργειες των Ισχυρών Τάξεων Οι Περιφράξεις

- Όλοι οι υπόλοιποι μετατράπηκαν σε πληθυσμιακό πλεόνασμα, χάνοντας κάθε δικαίωμα πάνω στα 24 εκατομμύρια στρέμματα κοινών γαιών που υπήρχαν και το μόνο που τους απέμενε πια ήταν να μετακινηθούν προς τα νεοεμφανιζόμενα εργοστάσια των πόλεων τα οποία διψούσαν για την εργατική τους δύναμη.

Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses

- Τούτη την αλλαγή ήρθε να συνδράμει ο νέος «Νόμος περί των Φτωχών» του 1834, ο οποίος σκόπευε να κάνουν τη ζωή των φτωχών τόσο άθλια ώστε η πείνα να τους αναγκάσει να πάνε όπου υπήρχαν δουλειές.
- Ο «Νόμος Περί Πτωχών» καθιερώνει το διαβόητο σύστημα υποχρεωτικής εργασίας στα εργατοκάτεργα (workhouses) και τα πτωχοκομεία.
- Καταργείται έτσι η πολιτική αιώνων, με την οποία το κράτος στήριζε με επιδόματα όσους ελάμβαναν εξαιρετικά χαμηλό μισθό.

Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses

- Αν και όσοι έπασχαν από σοβαρές νόσους και αναπηρίες, όπως και οι ηλικιωμένοι που δεν μπορούσαν να εργαστούν πια, ελάμβαναν κρατική βοήθεια, όσοι άλλοι ήταν παγιδευμένοι στη φτώχεια έπρεπε να ζήσουν και να εργαστούν στα λεγόμενα «workhouses» (εργατοκάτεργα).

Strand Union Workhouse - Londra

Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses

- Στα workhouses χωρίζονταν σύζυγοι και παιδιά από τους γονείς τους, ενώ οι συνθήκες ήταν για όλους πολύ σκληρές.
- Οι τρόφιμοι εξασφάλιζαν στέγη και τροφή.
- Έπρεπε όμως μεταξύ άλλων να σπάνε πέτρες και να λειαίνουν οστά για την παραγωγή λιπάσματος ή τη συλλογή βελανιδιάς, χρησιμοποιώντας ένα μεγάλο μεταλλικό καρφί γνωστό ως ακίδα.

Workhouse – Λονδίνο
19^{ος} Αιώνας

Workhouse

Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses

- Την δεκαετία του 1830 η πλειονότητα των ενοριών είχε τουλάχιστον ένα εργατοκάτεργο το οποίο λειτουργούσε με συνθήκες φυλακής.
- Η επιβίωση σε τέτοια μέρη αποδείχτηκε επικίνδυνη, καθώς τα ποσοστά θνησιμότητας ήταν υψηλά, ειδικά με ασθένειες όπως η ιλαρά και η ευλογιά οι οποίες εξαπλωνόντουσαν με ρυθμό παρόμοιο της πυρκαγιάς.
- Κάθε δωμάτιο είχε γύρω στα 8 με 10 κρεβάτια, λίγο φως και πολύ λίγο χώρο για κίνηση.

Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses

- Τα εργατοκάτεργα ήταν μια γραμμή παραγωγής στην εποχή της εκβιομηχάνισης που χρησιμοποιούσε παιδιά και δεν παρείχε κανένα μέτρο ασφάλειας.
- Εστίαζε κυρίως στο κέρδος παρά στην επίλυση των ζητημάτων της φτώχειας.

Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses

Στο State of the Poor ο Frederick Morton Eden γράφει:

«Το εργατοκάτεργο είναι ένα αφιλόξενο κτίριο, με μικρά παράθυρα, χαμηλά δωμάτια και σκοτεινές σκάλες. Περιβάλλεται από ψηλό τοίχο που δίνει την εντύπωση φυλακής και αποτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία του αέρα. Υπάρχουν 8 με 10 κρεβάτια σε κάθε δωμάτιο, με άσχημη μυρωδιά και κάθε είδους παράσιτα. Οι διάδρομοι χρειάζονται πλύσιμο. Δεν υπάρχει καμία τακτική καταγραφή γεννήσεων και θανάτων, αλλά κάνουν την εμφάνισή τους η ανεμοβλογιά, η ιλαρά, οι πυρετοί. Τα ποσοστά θνησιμότητας είναι πολύ υψηλά. Από τους 131 τρόφιμους σε ένα σπίτι, οι 60 είναι παιδιά».

Ο Νόμος Περί Φτωχών – Workhouses

- Ο θεσμός των εργατοκάτεργων καταργήθηκε τυπικά με νόμο το 1930.
- Ωστόσο στην πράξη τα τελευταία από αυτά έκλεισαν το 1948.

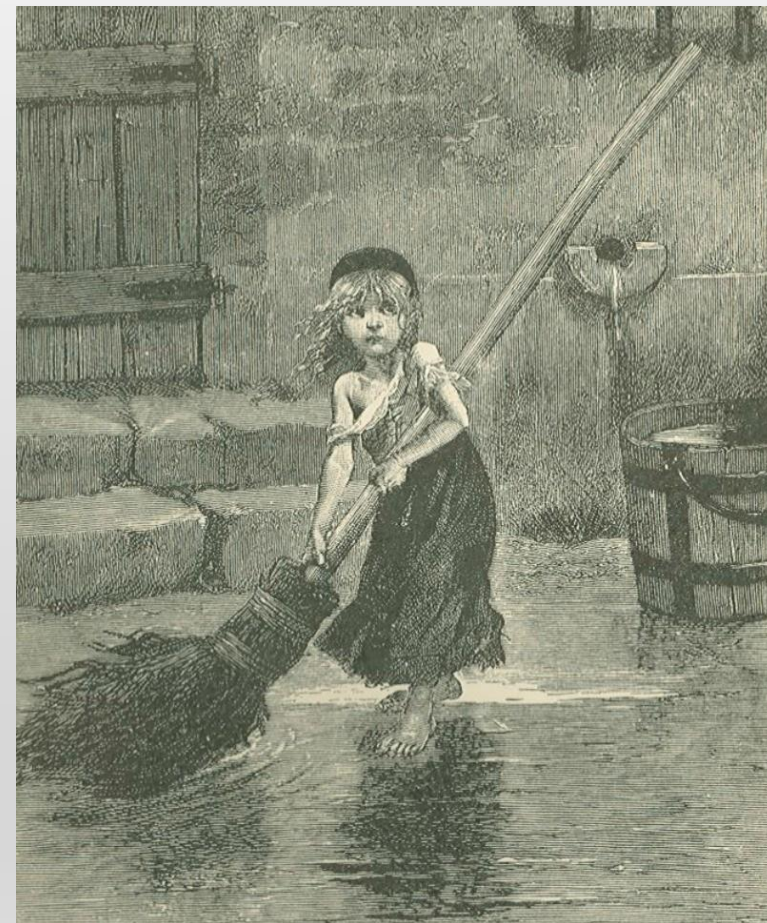
Εργατοκάτεργα, Αγόρια 1909
Φωτογραφία : Peter Higginbotham

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

- Ο αγγλικός δείκτης θνησιμότητας σημείωσε αυξητικές τάσεις τον 19^ο αιώνα έως και το 1840.
- Στοιχεία από τη Γλασκόβη, την περίοδο 1821 – 1835 πιστοποιούν πως η άνοδος του δείκτη θνησιμότητας οφειλόταν κυρίως στην παιδική θνησιμότητα και στην αυξημένη θνησιμότητα των εργαζόμενων ανδρών ηλικίας 30 – 60 χρονών.
- Η αυξημένη θνησιμότητα αποδόθηκε στις δυσμενείς κοινωνικές συνθήκες της εποχής και στην πτώση του εισοδήματος και της κατανάλωσης τροφής.
- Το 10% του συνολικού αγγλικού πληθυσμού τη δεκαετία του 1840 ζούσε κάτω από τα όρια της φτώχειας.

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

- Η μεγάλη ζήτηση εργοστασιακής εργασίας επέφερε την ανεξέλεγκτη αύξηση της ανεργίας
- Η ανεργία έπληξε με ιδιαίτερη σφοδρότητα τους ανεξάρτητους μικροτεχνίτες, τους μεροκαματιάρηδες και τους εποχιακούς αγρότες.
- Ειδικά στο χώρο της υφαντουργίας, το 50% του συνόλου των χειριστών χειροκίνητων αργαλειών ήταν άνεργοι, τη δεκαετία του 1830.

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

- Σημαντικές είναι και οι αλλαγές που προήλθαν στις εργασιακές συνθήκες.
- Η εργάσιμη ημέρα των 16 ωρών δεν ήταν κάτι ασυνήθιστο. Οι εργάτες βιάζονταν σκυφτοί στα εργοστάσια στις 6 το πρωί και ακόμα πιο σκυφτοί πίσω στο σπίτι στις 10 το βράδυ.
- Πολλοί εργοστασιάρχες δεν επέτρεπαν στους εργάτες ούτε καν να έχουν το δικό τους ρολόι. Το μοναδικό ρολόι της εποπτείας, είχε την περίεργη τάση να τρέχει πιο γρήγορα στα ελάχιστα λεπτά που προβλέπονταν για γεύματα.

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

- Οι άνθρωποι στοιβάζονται στις εργατουπόλεις, σε δρομάκια και δωμάτια, χωρίς καμιά υποδομή υγιεινής, με αποτέλεσμα να προκληθεί ραγδαία επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου και μαζική εξαθλίωση.

Σημείωση:

Οι πιο πλούσιοι και διορατικοί βιομήχανοι ίσως να αποδοκίμαζαν αυτές τις υπερβολές, αλλά φαίνεται ότι οι επόπτες τους ή οι πιεζόμενοι ανταγωνιστές τους τις έβλεπαν με διαφορετικό μάτι.

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

- Μια εικόνα για τις συνθήκες εργασίας, ειδικά των μικρών παιδιών μας δίνει η απίστευτη ιστορία του Ρόμπερτ Μπλίνκοου, ενός από τα 80 παιδιά φτωχών που τα είχαν στείλει να δουλέψουν σε εργοστάσιο του Λάουνταμ. Η ιστορία δημοσιεύτηκε το 1828 στο περιοδικό της εποχής «The Lion» :

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

«Αγόρια και κορίτσια, όλα τους περίπου 10 χρονών, υποβάλλονταν νυχθημερόν σε μαστίγωμα, όχι μόνο σαν τιμωρία για το παραμικρό σφάλμα τους, αλλά και για να τονώνεται η εργατικότητα τους όταν χαλάρωνε.

Χειρότερες ήταν οι συνθήκες στο εργοστάσιο του Λίττον που μεταφέρθηκε μετά ο Μπλίνκοου. Στο Λίττον τα παιδιά μάλωναν με τα γουρούνια ποιος θα πρωφάει από τις σκάφες. Τα γρονθοκοπούσαν και ασελγούσαν σε βάρος τους.

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

*Ο επόπτης του εργοστασίου
κρεμούσε τον Μπλίνκοου από τους
καρπούς πάνω από μια μηχανή
έτσι που να αναγκάζεται να λυγίζει
τα γόνατά του και μετά του έβαζε
βάρη στους ώμους. Ο εργοδότης
των παιδιών είχε την συνήθεια να
τρυπάει τα αφτιά των παιδιών με
τα νύχια του».*

Επιπτώσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης στο Βιοτικό Επίπεδο των Άγγλων Εργατών

- Πιθανόν, τέτοιες φρικτές κτηνωδίες ήταν η εξαίρεση παρά ο κανόνας.
- Όμως, ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι υπάρχουν υπερβολές σε αυτές τις αφηγήσεις, η ιστορία υποδηλώνει ένα κοινωνικό κλίμα στο οποίο οι πιο ανάλγητες και απάνθρωπες εργασίες γινόταν αποδεκτές σαν να ήταν η φυσική τάξη των πραγμάτων και, ακόμα πιο σημαντικό σαν να μην αφορούσαν κανέναν άλλον.

Οι Αναταραχές

- Τα μηχανήματα ανέπτυξαν την παραγωγή, αλλά προκάλεσαν όλεθρο στους εργαζόμενους.
- Τα νέα μηχανήματα δεν παρείχαν καμία ασφάλεια στους εργάτες. Τα εργατικά ατυχήματα ήταν συνηθισμένα.
- Χωρίς αποζημίωση ή ασφάλεια εργαζομένων, μετά από ένα ατύχημα ήταν πιθανόν ένας εργαζόμενος να πεταχτεί στον δρόμο.
- Ήδη από το 1779, 8.000 εργάτες επιτέθηκαν σ' ένα εργοστάσιο και το πυρπόλησαν για να δείξουν την εναντίωση τους στην ψυχρή και αδυσώπητη αποτελεσματικότητα των μηχανών.

Οι Αναταραχές

- Στις 11 Μαρτίου του 1811 το κίνημα των Λουδιτών έκανε την εμφάνισή του στη Βρετανία, καταστρέφοντας μηχανές κλωστοϋφαντουργείων στο Nottingham. Η δράση τους μέχρι το 1816 έλαβε χώρα κυρίως στο York, το Manchester και το Nottingham.
- Για την καταστολή του κινήματος των Λουδιτών χρειάστηκε να κινητοποιηθούν στρατιωτικές δυνάμεις 12.000 ανδρών, μεγαλύτερες σε όγκο από το βρετανικό στρατό που συγκρούστηκε με τους Γάλλους στο ισπανικό μέτωπο το 1808.

Οι Αναταραχές – Ιστορικές Θεωρήσεις

- Η παραδοσιακή ιστορική θεώρηση είναι ότι αυτές οι αναταραχές εξέφραζαν την απόγνωση του κόσμου της εργασίας απέναντι στην επέλαση της μηχανής.
- Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Eric Hobsbawh, η ταύτιση αυτή συσκοτίζει την πολυμορφία και τις ιδιαίτερες στρατηγικές που εκφράστηκαν πίσω από το «κίνημα κατά των μηχανών».
- Σε πολλές περιπτώσεις η καταστροφή του μηχανικού εξοπλισμού, αλλά και πρώτων υλών ή της ιδιωτικής περιουσίας του εργοδότη, εξέφραζε μια παραδοσιακή λογική εξαναγκασμού των εργοδοτών σε παραχωρήσεις προς όφελος των εργαζομένων.

Οι Αναταραχές – Ιστορικές Θεωρήσεις

- Η καταστροφική δράση των εξεγερμένων εργατών και εργατριών δεν αντανακλούσε, συνεπώς, σε αυτήν την περίπτωση κάποια μαζική εχθρότητα απέναντι στις μηχανές, αλλά αποσκοπούσε στο να χτυπήσει την εργοδοσία στο πιο ευάλωτο σημείο της. Στα μέσα παραγωγής.
- Επιπλέον, κινητοποιήσεις τόσο ριζικές λειτουργούσαν ανασχετικά σε απεργοσπαστικούς μηχανισμούς, διασφαλίζοντας με αυτόν τον βίαιο τρόπο την ολοσχερή διακοπή της παραγωγής.

Οι Αναταραχές – Ιστορικές Θεωρήσεις

- Η καταστροφική βία των τεχνιτών δε στόχευε τόσο στις μηχανές, όσο στις επιχειρούμενες αρνητικές αλλαγές σχετικά με τις συνθήκες εργασίας που αυτές επέφεραν, ιδιαίτερα στην αντικατάσταση των εργατικών χεριών από τις νέες εφευρέσεις, όπως και την συμπίεση των ημερομισθίων και την υποβάθμιση της εργασίας των τεχνιτών.

Οι Αναταραχές – Ιστορικές Θεωρήσεις

Ο ρομαντικός ποιητής Μπάιρον, έγραψε για τους Λουδίτες:

«Ονομάζετε τους ανθρώπους αυτούς όχλο, απελπισμένο, επικίνδυνο και αγράμματο, και μοιάζετε να σκέπτεστε ότι ο μόνος τρόπος για να ηρεμήσει η ‘Bellua multorum caritum’ (το ζώο με τις πολλές κεφαλές) είναι να κρεμάσετε μερικές από τις κεφαλές αυτές. Αλλά ακόμα κι ένας όχλος μπορεί καλύτερα να μπει στο δρόμο της λογικής μ’ ένα κράμα διαλλακτικού πνεύματος και σταθερού χεριού παρά με πρόσθετο εξερευθισμό και αυξημένες ποινές».

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

- Σε όλη αυτή τη ζοφερή και ταραγμένη περίοδο, στα άγρια βουνά της Σκωτίας, έλαμπε σα φάρος στη θύελλα η εργατούπολη του New Lanark.
- Από τη Γλασκόβη, κατέφθανε μια αδιάκοπη ροή επισκεπτών του New Lanark. 20.000 υπέγραψαν το βιβλίο επισκεπτών μεταξύ 1815 και 1825.
- Στα πλήθη των επισκεπτών συγκαταλέγονται εξέχουσες προσωπικότητες όπως ο Μέγας Δούκας Νικόλαος, πρίγκιπες της Αυστρίας, συγγραφείς, μεταρρυθμιστές, κυρίες της άρχουσας τάξης και δύσπιστοι επιχειρηματίες.

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

New Lark 19th Century

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

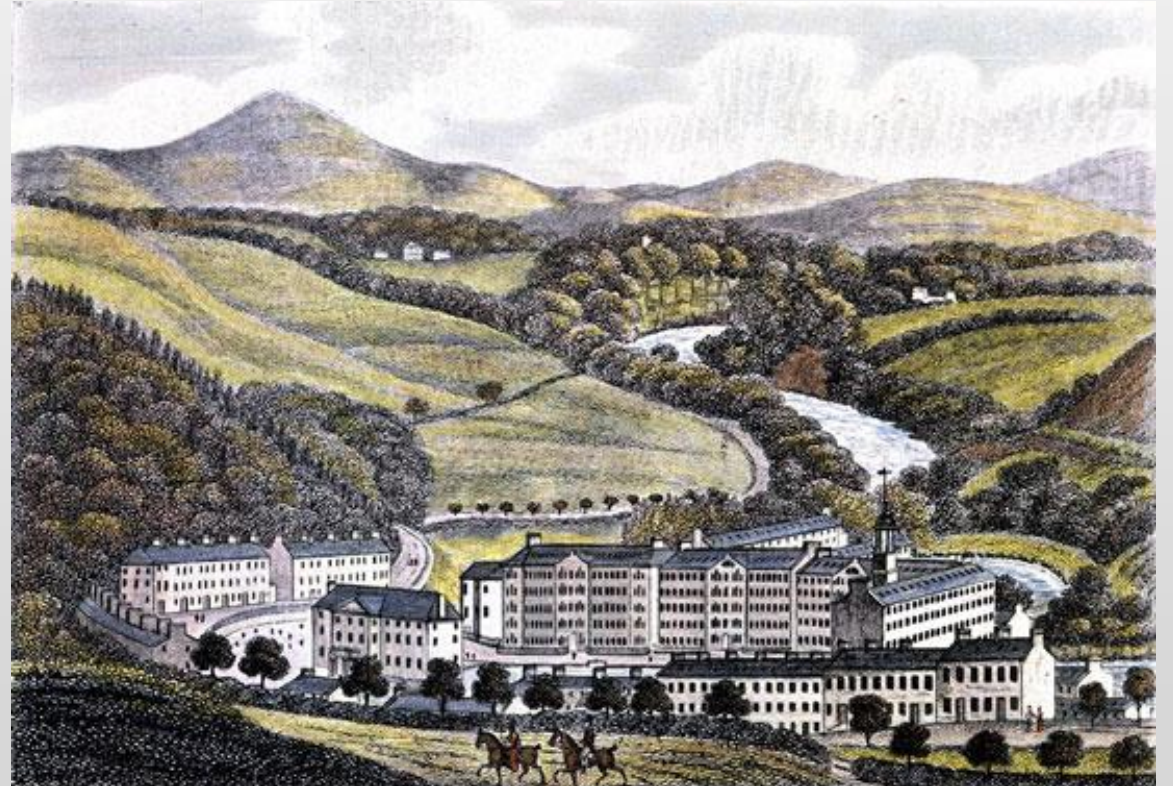
- Αυτό που ερχόντουσαν να δουν ήταν η ζωντανή απόδειξη ότι η εξαθλίωση και οι στερήσεις της βιομηχανικής ζωής δεν ήταν η μοναδική και αναπόφευκτη κοινωνική διευθέτηση.
- Στο New Lanark, έβλεπες καλοβαλμένες σειρές εργατικών κατοικιών με δυο δωμάτια η κάθε μία, δρόμους με τα σκουπίδια σε τακτικούς σωρούς να περιμένουν την αποκομιδή αντί να είναι σκόρπια και να βρομίζουν το περιβάλλον.

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

- Στα εργοστάσια, ένα ακόμα πιο ασυνήθιστο θέαμα περίμενε τους επισκέπτες. Πάνω από κάθε εργάτη κρεμόταν ένας μικρός ξύλινος κύβος με τις 4 πλευρές βαμμένες με διαφορετικά χρώματα. Μαύρο, μπλε, κίτρινο και άσπρο.
- Από το πιο ανοιχτό, στο πιο σκούρο τα χρώματα αντιπροσώπευαν διαφορετικά επίπεδα διαγωγής. Το άσπρο εξαιρετη, το κίτρινο καλή, το μπλε αδιάφορη και το μαύρο κακή.
- Με μια ματιά ο επόπτης μπορούσε να κρίνει τη συνολική διαγωγή της εργατικής του δύναμης.
- Στην πλειονότητα ήταν κίτρινη και άσπρη.

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

- Άλλη μια έκπληξη ήταν ότι στα εργοστάσια δεν υπήρχαν παιδιά, τουλάχιστον κάτω των 11 ετών, και όσα εργάζονταν περιορίζονταν σε σύντομο (για τα τότε δεδομένα) μεροκάματο των 10 ωρών και 45 λεπτών. Επιπλέον δεν τιμωρούνταν ποτέ.

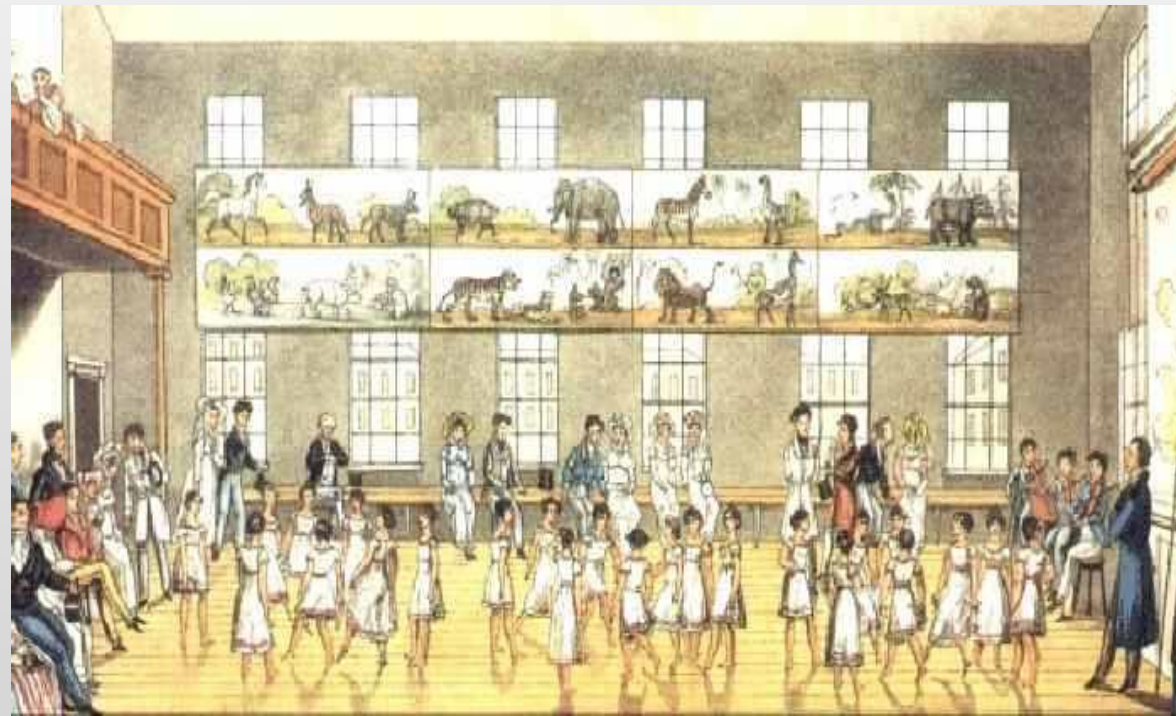

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

- Για την ακρίβεια, κανένας δεν τιμωρούνταν και, εκτός από μερικούς αδιόρθωτους ενήλικες που απολύονταν για αλκοολισμό ή κλοπές, η πειθαρχία φαίνεται να επιβαλλόταν με καλοσύνη παρά με τρομοκρατία.
- Η πόρτα του επόπτη του εργοστασίου παρέμενε ανοιχτή και οποιοσδήποτε ήθελε μπορούσε να καταθέσει τις αντιρρήσεις του σε οποιονδήποτε κανονισμό.
- Ο καθένας μπορούσε να υποβάλει ένσταση αν θεωρούσε ότι τον αδικούσαν.

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

- Ακόμα πιο εντυπωσιακή ήταν η συμπεριφορά των μικρών παιδιών.
- Οι επισκέπτες τα έβλεπαν να μαθαίνουν με επιμέλεια ή να παίζουν σε ένα μεγάλο σχολείο.
- Τα πιο μικρά μάθαιναν τα ονόματα των πετρωμάτων και των δέντρων που τα περιβάλλανε. Τα κάπως μεγαλύτερα διδάσκονταν γραμματική.

Σχολική Αίθουσα στο New Lanark την Εποχή του Owen

Το Εργοστάσιο του New Lanark – Φάρος στην Θύελλα

- Σε τακτά διαστήματα τα παιδιά συγκεντρώνονταν για να τραγουδήσουν και να χορέψουν υπό την καθοδήγηση νεαρών κυριών που ήταν δασκαλεμένες να μην αφήνουν καμία απορία των παιδιών αναπάντητη, να μην θεωρούν κανένα παιδί κακό χωρίς λόγο, να μην εφαρμόζουν σωματικές ποινές και να θυμούνται ότι τα παιδιά μαθαίνουν πιο γρήγορα από το καλό παράδειγμα παρά με τη νουθεσία
- Θα πρέπει να ήταν ένα υπέροχο και ενθαρρυντικό θέαμα.
- Για τους επιχειρηματίες, που ίσως δεν τους συγκινούσε το θέαμα των ευτυχισμένων παιδιών, δεν έπαυε να ισχύει το αδιάψευστο γεγονός ότι το New Lanark ήταν ελκυστικά επικερδές.

Robert Owen

- Η όλη αυτή οργάνωση βρισκόταν υπό τη διοίκηση ενός ανθρώπου που από τον Robert Heilbroner έχει χαρακτηριστεί «πρακτικός άγιος»
- Ο άνθρωπος αυτός δεν είναι άλλος από τον Robert Owen.
- Ο Robert Owen ήταν ένα περίεργο μίγμα πρακτικότητας και αφέλειας, επιτυχίας και οικτρής αποτυχίας, κοινής λογικής και παραλογισμού.

Robert Owen
1771 – 1858

Robert Owen – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο Robert Owen γεννήθηκε στην Ουαλία το 1771 από φτωχούς γονείς. Ήταν το έκτο από τα επτά παιδιά. Ο πατέρας του ήταν έμπορος υλικού που υπηρέτησε ως τοπικός διευθυντής.
- Λόγω οικογενειακών συνθηκών παράτησε το σχολείο στα 9 του χρόνια για να μαθητεύσει δίπλα σε έναν έμπορο ασπρορούχων.
- Στα 18 του χρόνια αναζήτησε την τύχη του στο Manchester και με 100 λίρες που είχε δανειστεί από τον αδερφό του, ανέλαβε ρόλο μικροκαπιταλιστή κατασκευάζοντας κλωστοϋφαντουργικά μηχανήματα.

Robert Owen – Σύντομο Βιογραφικό

- Στη συνέχεια, ένας ιδιοκτήτης μεγάλου βαμβαουργείου, ο Ντρικγουότερ, έμεινε κάποια μέρα χωρίς διευθυντή εργοστασίου και έβαλε στην τοπική εφημερίδα αγγελία για αντικαταστάτη.
- Ο Owen δεν είχε εμπειρία από κλωστοϋφαντουργία, αλλά κατάφερε να καταλάβει τη θέση με τρόπο που για πολλούς συγγραφείς θα αποτελούσε πρότυπο του συνδυασμού Θάρρος και Τύχη.

Robert Owen – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο Robert Owen 50 χρόνια αργότερα γράφει:

«Έβαλα το καπέλο μου και πήγα κατευθείαν στο λογιστήριο του κ. Ντρικγουότερ. «Πόσο χρονών είσαι;» θα γίνω 20 το Μάιο απάντησα. «Πόσες φορές μεθάς κάθε εβδομάδα;» ... Δεν έχω μεθύσει ποτέ στη ζωή μου είπα και έγινα κόκκινος σαν παντζάρι γιατί δεν περίμενα τέτοια ερώτηση. «Τι μισθό ζητάς;» 300 το χρόνο ήταν η απάντηση μου. «Πόσα;» είπε απορροφημένος ο κ. Ντρικγουότερ και επανέλαβε το ποσό. «300 το χρόνο! Έχω δει σήμερα το πρωί δεν ξέρω πόσους που θέλουν να πάρουν τη θέση, και δεν νομίζω όλοι μαζί να έχουν ζητήσει όσα ζητάς εσύ». Δεν μπορώ να επηρεάζομαι από αυτά που ζητάν οι άλλοι του απάντησα και δεν μπορώ να δεχτώ λιγότερα.»

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

- Πριν περάσουν 6 μήνες ο κ. Ντρικγουότερ του προσέφερε το ένα τέταρτο της επιχείρησης.
- Λίγα χρόνια αργότερα ο Owen είχε ακούσει για κάποια εργοστάσια που πουλιόνταν στο άθλιο χωριουδάκι New Larnak.
- Ο ιδιοκτήτης των εργοστασίων, ο κ. Ντέιλ, ήταν φανατικός Πρεσβυτεριανός που δεν θα ενέκρινε τις ριζοσπαστικές ιδέες του Owen. Και βέβαια υπήρχε και το πρόβλημα να βρει το κεφάλαιο να αγοράσει τα εργοστάσια.

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

- Ο Owen δεν το έβαζε κάτω έτσι εύκολα. Δανείστηκε τα λεφτά και αγόρασε τα εργοστάσια.
- Μέσα σε ένα χρόνο είχε αλλάξει η όψη της κοινότητας του New Lanark. Σε πέντε χρόνια την είχε κάνει αγνώριστη και σε δέκα χρόνια ξακουστή σε όλο τον κόσμο.
- Ο Robert Owen εκτός από πασίγνωστος που έγινε σε όλη την Ευρώπη για τη διορατικότητα και την καλοσύνη του, κατάφερε να δημιουργήσει και μια περιουσία 60.000 λιρών.

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

- Αλλά τα πράγματα δεν έμειναν εδώ. Ο Owen θεωρούσε τον εαυτό του περισσότερο άνθρωπο των ιδεών παρά άνθρωπο της δράσης.
- Για αυτόν το New Lanark δεν ήταν ποτέ μια απλή άσκηση φιλανθρωπίας. Μάλλον ήταν μια ευκαιρία να δοκιμάσει τις θεωρίες που είχε αναπτύξει για την πρόοδο του συνόλου της ανθρωπότητας.
- Ο Owen ήταν πεπεισμένος ότι οι άνθρωποι είναι τόσο καλοί όσο το περιβάλλον τους και ότι, αν αλλάξει το περιβάλλον, η γη θα μπορούσε να γίνει παράδεισος.

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

- Στο New Lanark μπορούσε να δοκιμάσει τις ιδέες του σαν σε εργαστήριο και αφού πέτυχαν πέρα από κάθε προσδοκία, δεν υπήρχε λόγος να μη διαδοθούν σε όλο τον κόσμο.
- Σε μια επιτροπή που είχε συνταχθεί για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα των αναταραχών και της φτώχειας, ήταν καλεσμένος και ο Owen.

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

- Σύμφωνα με τον Owen η λύση του προβλήματος της φτώχειας βρισκόταν στο να γίνουν οι φτωχοί παραγωγικοί.
- Πρότεινε τη δημιουργία Συνεταιριστικών Χωριών, όπου 800 με 1200 ψυχές θα εργάζονταν μαζί σε αγροκτήματα και εργοστάσια για να σχηματίζουν μια αυτοσυντηρούμενη μονάδα.
- Οι οικογένειες θα ζούσαν σε σπίτια ταξινομημένα παραλληλόγραμμα. Τα παιδιά θα ήταν με την οικογένεια έως ότου ήταν τριών ετών. Στη συνέχεια, θα ανατεθούν στην κοινότητα, αλλά χωρίς να χάνουν επαφή με τους γονείς.

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

- Πιο μακριά έξω από τους χώρους διαβίωσης θα υπήρχε η εργοστασιακή μονάδα.
- Επρόκειτο, με λίγα λόγια για μια οργανωμένη κηπούπολη, ένα κοινόβιο.
- Το σχέδιο ολοκληρώθηκε, με περισσότερες λεπτομέρειες, το 1820, στην έκθεση του Robert Owen στην κομητεία Lanark.
- Αυτή η πρόταση Owen είναι το πρώτο σύγχρονο αστικό σχέδιο που αναπτύχθηκε στο σύνολό του, από τον πολιτικοοικονομικό χώρο έως το κατασκευαστικό πρόγραμμα και τον οικονομικό προϋπολογισμό.

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

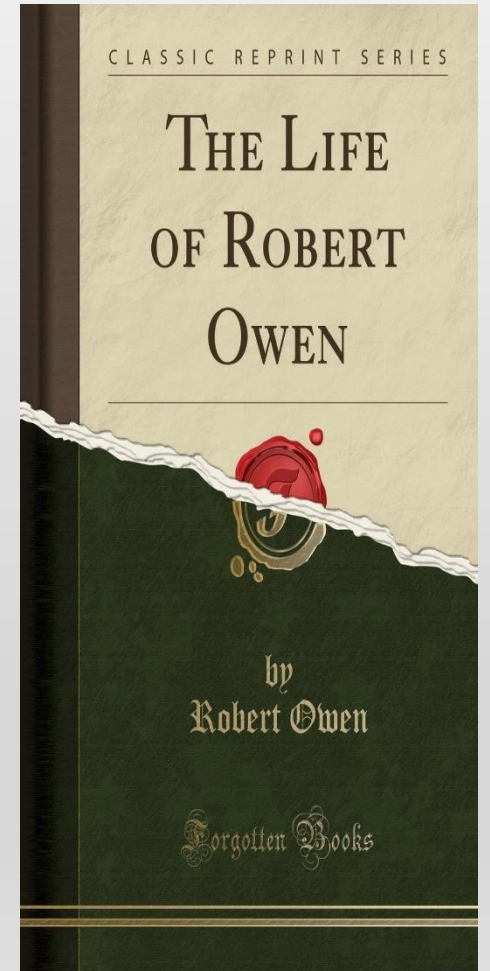
- Αφού προσπάθησε να ξεκινήσει το έργο του από επιχειρηματίες ή κυβερνήσεις από διαφορετικές χώρες, ο Robert Owen αποφάσισε να πάει στις Ηνωμένες Πολιτείες.
- Με κίνητρο τη συνεταιριστική παράδοση σε αυτήν τη χώρα, ίδρυσε μια συνεταιριστική κοινότητα εκεί.
- Η πόλη μετονομάστηκε New Harmony και προσέλκυσε την προσοχή των προσωπικοτήτων και των διανοουμένων, όπως ο William Maclure. Ωστόσο, διάφορες διαφωνίες οδήγησαν στην απόσχιση ομάδων αντιφρονούντων, οι οποίες ίδρυσαν τις δικές τους κοινότητες.

Robert Owen – Άνθρωπος της Δράσης

- Ο Όουεν εγκατέλειψε την αποικία το 1828, αφήνοντας τη διοίκηση στους γιους του.
- Με την επιστροφή του στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι ιδέες του απαγορεύτηκαν. Παρ' όλα αυτά, παρέμεινε ακτιβιστής για την προώθηση των συνεταιρισμών και για τα κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα.
- Υποστήριξε την κατάργηση της παιδικής εργασίας, και την ίδρυση ελεύθερων μεικτών σχολείων αρρένων – θηλέων.
- Έπαιξε ηγετικό ρόλο στην ανάπτυξη της έννοιας της κοοπερατίβας και του συνδικαλιστικού κινήματος.

Robert Owen – Ανάλυση

- Ο Robert Owen είναι ένας από τους κύριους εκφραστές του λεγόμενου ουτοπικού σοσιαλισμού. Αυτός ο όρος επινοήθηκε από τους Μαρξ και Ένγκελς, για να τον αντιπαραβάλει με τις θεωρίες τους, τις οποίες ονόμαζαν επιστημονικό σοσιαλισμό.
- Χωρίς αμφιβολία, ο Robert Owen κληρονόμησε τις αξίες του Διαφωτισμού και πίστευε ακράδαντα ότι τα ανθρώπινα όντα μπορούσαν να δώσουν το καλύτερο από τον εαυτό τους και ότι το μόνο που ήταν απαραίτητο ήταν να τους δοθεί η ευκαιρία και τα εργαλεία για να το αποδείξουν.

Robert Owen – Ανάλυση

- Οι ιδέες του Robert Owen επηρέασαν πολύ τα πρώτα εργατικά συνδικάτα που έκαναν την εμφάνιση τους τον 19^ο αιώνα στην Αγγλία.
- Οι ηγέτες των κλωστοϋφαντουργών, των οικοδόμων και των αγγειοπλαστών θεωρούσαν ότι ο Owen ήταν ένας άνθρωπος που θα μπορούσε να υποστηρίξει τα συμφέροντά τους, και μάλιστα ως ηγέτης τους.
- Στα τελευταία του χρόνια ο Owen βρήκε καταφύγιο στον πνευματισμό, στη συγγραφή και στην θαυμάσια αυτοβιογραφία του.
- Πέθανε το 1887 σε ηλικία 87 χρονών.

Robert Owen – Ανάλυση

- Ο Owen ήταν από τους πρώτους που διαχειρίστηκε το εργατικό δυναμικό αντί να το διατάζει.
- Ο πρώτος που προσπάθησε να πείσει για τις ιδέες του αντί να τις επιβάλλει.
- Ένας εργαζόμενος δεν μπορούσε να απολυθεί επειδή διαφωνούσε με τον Owen.
- Επιπλέον, απαιτούσε από τους διευθυντές να ενεργούν με κάποια αυτονομία. Οι διευθυντές (επόπτες) επιλέχθηκαν με προσοχή και εκπαιδεύτηκαν κατάλληλα.

Robert Owen – Ανάλυση

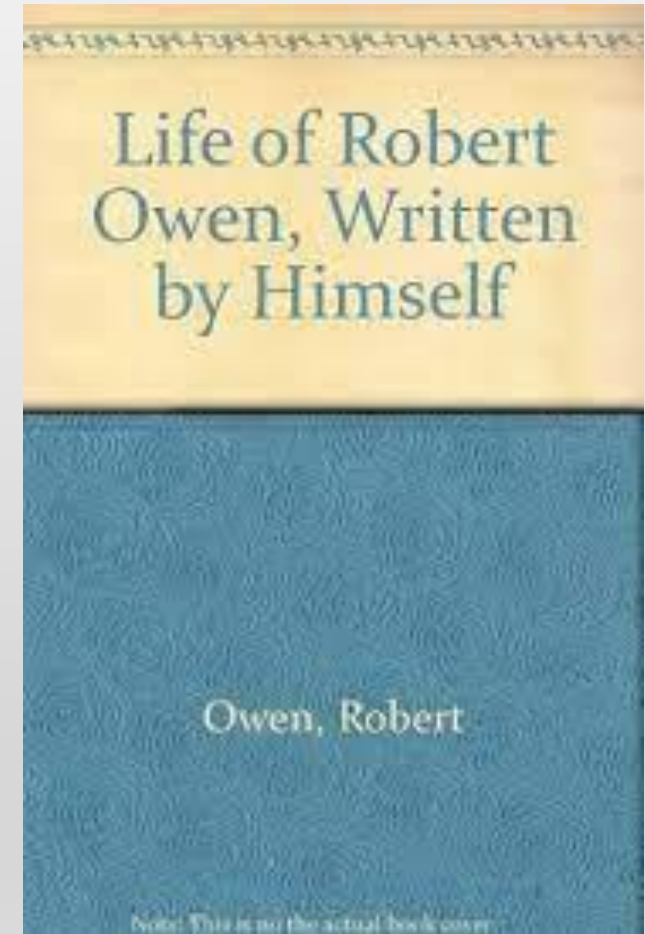
- Ο Owen απορρίφθηκε από τους σύγχρονούς του και το τόσο σπουδαίο έργο του, παραμένει ελάχιστα αναγνωρισμένο, εκτός από τη σύνδεση του ονόματος του με αυτό του New Lanark.
- Το όραμα και η διορατικότητα του τον τοποθετούν ως τον πρωτοπόρο των πρακτικών διαχείρισης που θεωρούνται δεδομένες στις μέρες μας.
- Η Αντίσταση στις ιδέες του προήλθε κυρίως από ιδιοκτήτες εργοστασίων. Αντιπάθεια προήλθε επίσης από όλο το πολιτικό φάσμα.

Robert Owen – Ανάλυση

- Η διορατικότητα που επέδειξε σε τομείς όπως τα κίνητρα των εργαζομένων, οι εργασιακές σχέσεις και η διατήρηση μέσω παρατήρησης εκτιμήθηκε μόλις έναν αιώνα αργότερα στο έργο των FW Taylor και Mary Parker Follet το 1949.
- Μεταξύ άλλων οι Urwick και Brech το 1949 έγραψαν για τον Owen **«Ο Robert Owen γενεές μπροστά από την εποχή του, κήρυττε και άσκησε μια αντίληψη των εργασιακών σχέσεων που είναι, ακόμη και τώρα αποδεκτή σε μερικά μόνο από τα πιο προοδευτικά εγχειρήματα»**

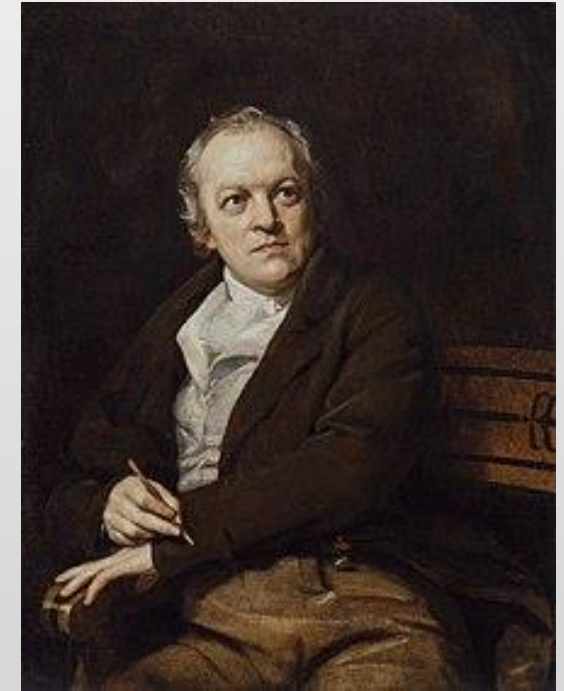
Robert Owen – Ανάλυση

- Η διαρκής συνεισφορά του Owen μπορεί να φαίνεται καλύτερα στο γεγονός ότι για τους σύγχρονους εργοδότες είναι αδιανόητο να μην τηρούν τις πρακτικές που υποστήριξε.
- Ενδιαφέροντα αναγνώσματα για τον Robert Owen είναι και τα
 - **A new view of society.** London: np, 1817
 - **The life of Robert Owen.** London: Effingham Wilson, 1857

William Blake – Λονδίνο (1794) (Ποίηση)

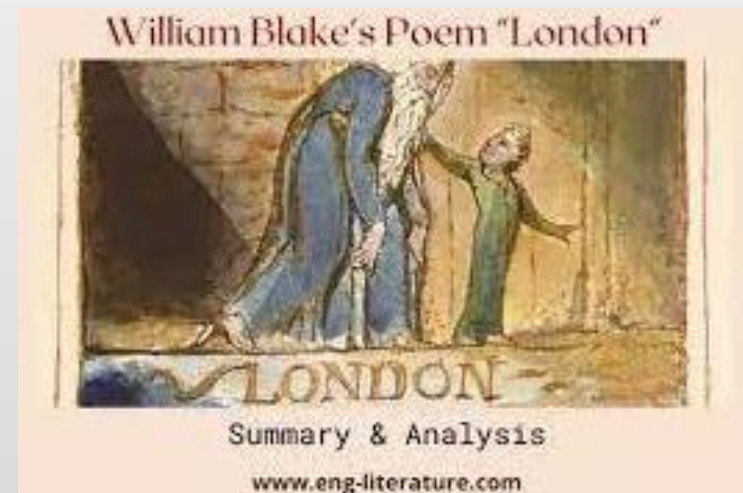
Στους μίσθιους δρόμους πλανιέμαι, απ' όπου
του μίσθιου Τάμεση βλέπω τα βάθη,
και στίγματα βλέπω σε κάθε ανθρώπου
το πρόσωπο, στίγματα πόνου και πάθη.

William Blake
1757– 1827

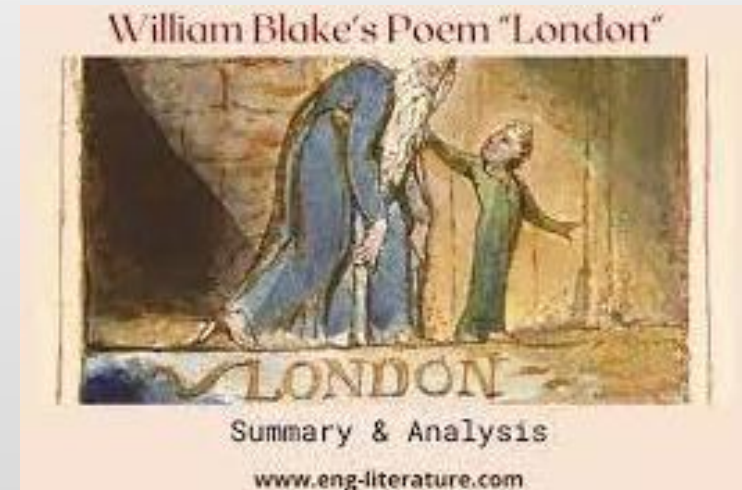
William Blake – Λονδίνο

Σε κάθε κραυγή και στου κόσμου τη φρίκη,
στου βρέφους το κλάμα, στου βρέφους τον τρόμο,
ακούω, σε κάθε πικρή καταδίκη,
του νου τα δεσμά, τον σφυρήλατο νόμο.

William Blake – Λονδίνο

Πώς στέκουν ναοί με το μαύρο τους όγκο
κι ακούν τα παιδιά που μοχθούν στην αιθάλη·
στρατιώτες που στέφουν με κάθε τους βόγκο
στο αίμα κι ενός βασιλιά το κεφάλι.

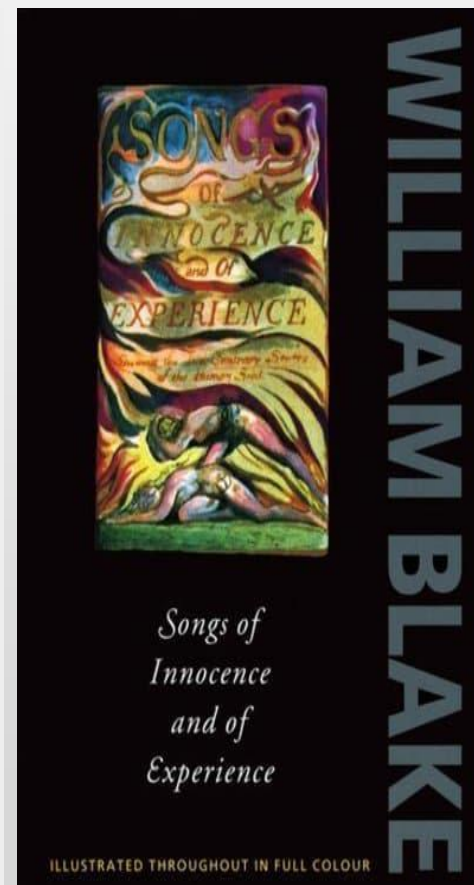
William Blake – Λονδίνο

Κι ακόμη τις νύχτες στου δρόμου την άκρη,
ανήλικη πόρνη σφυρίζει στ' αυτιά μου
την ύβρη που βρίσκει του βρέφους το δάκρυ
και σπέρνει πληγές στο κρεβάτι του γάμου.

Μετάφραση: Διονύσης Καψάλης

William Blake – Λονδίνο

- Το «**Λονδίνο**» του William Blake δημοσιεύτηκε στο Songs of Experience το 1974.
- Ο Blake έζησε στο Λονδίνο, γι' αυτό γράφει το ποίημα ως κάτοικος και όχι ως επισκέπτης.
- Στο ποίημα του London δείχνει την αρνητική εικόνα του Λονδίνου ενώ προσφέρει κοινωνική κριτική για την Αγγλία του 18^{ου} αιώνα.
- Το ποίημα είναι διαθέσιμο στον σύνδεσμο <https://www.poetryfoundation.org/poems/43673/london-56d222777e969>

William Blake – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο William Blake ήταν Άγγλος ποιητής, ζωγράφος και χαράκτης.
- Γεννήθηκε στο Λονδίνο στις 28 Νοεμβρίου 1757.
- Στην εποχή του θεωρήθηκε παράφρων εξαιτίας της εκκεντρικότητάς του. Ο χρόνος τον δικαίωσε και σήμερα τιμάται ως μεγαλοφυΐα, που συγκαταλέγεται στους μεγαλύτερους ποιητές παγκοσμίως.

The Ancient of Days
William Blake

William Blake – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο Blake όταν ήταν δέκα ετών ομολόγησε στην οικογένειά του ότι βυθιζόταν σε εκστατικά οράματα.
- Η οικογένειά του, αξιοσέβαστοι έμποροι, κατάλαβαν νωρίς πως το παιδί τους διέθετε έντονη καλλιτεχνική κλίση και του επέτρεψαν να αρχίσει να παρακολουθεί μαθήματα σε σχολή ζωγραφικής εγκαταλείποντας το συμβατικό σχολείο.
- Ήταν 12 ετών όταν άρχισε να γράφει ποιήματα, ενώ παράλληλα μαθήτευσε για επτά χρόνια δίπλα στον χαράκτη James Basire.

William Blake – Σύντομο Βιογραφικό

- Το 1779 αποφασίζει να μαθητεύσει και στη σχολή ζωγραφικής της Βασιλικής Ακαδημίας, ενώ ένα χρόνο αργότερα παρουσιάστηκε δημόσια ένα υδατογράφημα του Blake, στην ετήσια έκθεση της Ακαδημίας.
- Η πρώτη συλλογή ποιημάτων του William Blake, *Poetical Sketches* (Ποιητικά Σχεδιάσματα), δημοσιεύτηκε το 1783.

Ερωτήσεις

1. Να αναφέρετε τις βασικές αλλαγές που συνέβησαν στην Ευρώπη τον 19^ο Αιώνα, οι οποίες και συνέβαλλαν στην αλλαγή του πολιτικού πλαισίου.
2. Ποιες ήταν οι Ισχυρές Τάξεις της Αγγλίας τον 19^ο Αιώνα ; Ποια η μεγαλύτερη διαμάχη τους;
3. Ποιο θεωρείτε το πιο σπουδαίο έργο του David Ricardo; Ποια η βασική διαφορά στην μορφή των δύο έργων των David Ricardo και Adam Smith;
4. Ποια είναι τα κύρια πρόσωπα στο έργο του David Ricardo; Περιγράψτε τα συνοπτικά.
5. Ποιες οι βασικές διαφορές στις θεωρίες των David Ricardo και Adam Smith;

Ερωτήσεις

6. Τι καταργήθηκε με τον «Νόμος περί των Φτωχών»; Τι αντίκτυπο είχε ο νόμος στις χαμηλές τάξεις;
7. Τι είναι τα εργατοκάτεργα; Ποιες οι συνθήκες διαβίωσης στα εργατοκάτεργα; Πότε καταργηθήκαν;
8. Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι που αυξήθηκε η θνησιμότητα τον 19^ο Αιώνα;
9. Ποιες είναι οι θεωρήσεις σχετικά με τις αναταραχές που προκλήθηκαν τον 18^ο και 19^ο Αιώνα από τους εργάτες προς τα εργοστάσια;
10. Ποιες ήταν οι συνθήκες στο εργοστάσιο στο New Lanark;

Ερωτήσεις

11. Πώς ήταν η ζωή των παιδιών στο New Lanark;
12. Με ποιον τρόπο αξιολογούνταν οι εργάτες στο New Lanark;
13. Αναφέρατε τρεις επιτυχίες στην καριέρα του Robert Owen.
14. Τι πίστευε ο Robert Owen για τους ανθρώπους;
15. Περιγράψτε την αντίληψη των εργασιακών σχέσεων που εφάρμοσε και προσπάθησε να διαδώσει ο Robert Owen. Τι αντίκτυπο είχε η εφαρμογή αυτών των ιδεών στο εργοστάσιο του, στο New Lanark;
16. Με ποιο τρόπο γίνεται αισθητή η διαρκής συνεισφορά του Robert Owen;

Βιβλιογραφία

- Κοινωνική και Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης, Κ. Γαγανάκης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 1999
- Η γένεση της οικονομικής κοινωνίας, Heilbroner Robert L., Mildberg William, 1η έκδοση, 2010, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ
- Οι φιλόσοφοι του οικονομικού κόσμου, Heilbroner Robert L. , 1η έκδοση, 2000, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ
- Από την αρωγή στην περιθωριοποίηση: Τα Βρετανικά Workhouses στα σύνορα δύο κόσμων 1770-1860, Στ. Μαλανός, Διπλωματική Εργασία, Φιλοσοφική Σχολή Ε.Κ.Π.Α, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
- 1780 – 1850: Α΄ Βιομηχανική Επανάσταση, Ν. Ζούδιαρης, Σημειώσεις στο πλαίσιο σεμιναρίων «Φιλοσοφία και Ποίηση».
- Η εξέλιξη της οικονομικής σκέψης, Backhouse Robert E., 1η έκδοση, 2009, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ